

بردباری والدین و تاثیر آن در تحکیم خانواده^۱

چکیده

خانواده به عنوان مقدس‌ترین نهاد انسانی در پیشگاه باری تعالی است. والدین به عنوان عناصر مهم خانواده ضامن حفظ و نگهداری کانون گرم خانواده هستند، و چگونگی و کارکرد آنها موجبات تحکیم و یا تزلزل خانواده را مهیا می‌سازد، بردباری به عنوان صفتی پسندیده در والدین می‌تواند بر نمام جنبه‌های خانواده اثر مستقیم بگذارد، از این رو ضرورت دارد اثرات بردباری والدین بر تحکیم خانواده واکاوی تا با شناخت و آگاهی از این زمینه‌ها هر چه بیشتر و رابط بین اعضای خانواده مستحکم‌تر و بنیان خانواده استوار‌تر گردد. این تحقیق با شیوه یکتابخانه‌ای و روش توصیفی به بررسی بردباری والدین و تاثیر آن در تحکیم خانواده می‌پردازد. در بررسی‌های انجام شده در منابع معتبر نتایج حاکی از این بود که راه‌های تقویت صبر در والدین جهت دستیابی به تحکیم خانواده شامل: دست یافتن به شناخت در زمینه حوادث، داشتن همت بلند و اراده قوی، استغفار در زمان گناهان کردن، قائل به امتحان و آزمایش الهی، باور به امداد خدا، ایمان قوی، داشتن درک و بصیرت عمیق و بردباری والدین بر فرزندان به مثابه تحکیم خانواده شامل: بردباری برپرخاشگری فرزندان، بردباری در برابر گذشتن از خطای فرزندان و بردباری در برابر عیوب فرزندان می‌باشند.

کلیدواژه‌ها: بردباری، بردباری والدین، تحکیم خانواده

^۱ زهرا امیری فر طلب سطح دو حوزه علمیه فاطمیه بردسیر

مقدمه

بزرگترین چالش دنیای امروز گرمی خانواده هاست، که در دنیای مدرن با تمام پیشرفت ها، مسئله تحکیم خانواده از مسائل و چالشهای مهم می باشد، انسانها با تمام پیشرفتها و تحصیلات عالیه نتوانسته اند در زمینه تحکیم خانواده و کاهش روابط سرد و بی روحش کاری اساسی انجام دهند. موارد زیادی در تحکیم خانواده موثر هستند، والدین به عنوان مهمترین و بنیان گذاران خانواده نقش کلیدی در تحکیم خانواده دارند، که علل و پدیده های زیادی مرتبط با ولدین در تحکیم خانواده نقش افرینی می کند، از این علل می توان به بردباری والدین و نقش آن در تحکیم خانواده نام برد.

برداری صفت پسندیده و برگرفته از تئوری های منابع اسلامی و دینی است که هر چند در روانش ناسی هم به ان تأکید می شود، اما ریشه اصلی آن در قران و منابع دینی یافت می گردد. در مسائل مرتبط به خانواده روابط خانوادگی، گرمی و مفهوم خانواده از جایگاه مهمی برخوردار است در فرهنگ دینی خانواده بر حسب قرار داد تنظیم نشده بلکه خانواده بر پایه انس، عشق و محبت نباشد و والدین زمانی می توانند منجر به گسترش روابط و گرمی در خانواده شوند که بردبار باشند.

ضرورت مسئله مورد بحث در این تحقیق توجه به عواملی است که می تواند والدین را در تحکیم خانواده کمک کند، بردباری به عنوان صفتی پسندیده از اموری است که واکاوی ان می تواند به والدین در تحکیم خانواده و داشتن روابط سالم اثر بخش باشد، از این رو شناسایی عوامل منجر به بردباری در والدین و افزایش استحکام خانوادگی اهمیتی دوچندان دارد. نوشتاری در زمینه مورد بحث انجام شده از جمله:

کتاب: «تحکیم خانواده از منظر حقوق و اخلاق» به قلم عباسعلی اختری در دو بخش آگاهی ها و شناخت قبل از ازدواج و بایدها و شایدهای بعد از ازدواج تقسیم به رشته تحریر در آمده و عوامل تحکیم خانواده و نیز عواملی که با استحکام خانواده در تضاد است را در نظام فرهنگ اسلامی در پرتوی قرآن، روایات و تحلیل های علمی مورد نقد قرار می دهد.

کتاب «سبک زندگی و تحکیم خانواده» به قلم احمد طهماسبی با هدف آشنایی والدین و فرزندان آن ها با اصول تحکیم بنیان نهاد مقدس خانواده در ۵ فصل با بهره گیری از آیات،

روایات و سیره علمای شیعه در استحکام بخشی به نهاد خانواده و ترسیم اصول کلی سبک زندگی اسلامی ایرانی منتشر شده است.

کتاب «قدرت صبر» به قلم ام جی رایان مترجم زهره زاهدی که این کتاب نگرش های درونی و تجربیاتی در اختیار نویسنده می گذارد تا بتوانند علاوه بر صبوری میابی در عشق، شادی در لحظه ها و رضایت از خود، به اوج برساند.

پایان نامه «زمینه ها و کارکردهای عاطفی تحکیم خانواده» به قلم زهرا غفاری قدیر که به زمینه ها و کارکردهای عاطفی تحکیم خانواده در دو زمینه نظیر عوامل عاطفی و موانع عاطفی و مباحثی همچون سنتیت در ایمان، تعهد به میثاق غلیظ، تأمین نیازهای جنسی زوجین، عمل به معروف از ناحیه مرد و قوامیت وی پرداخته است.

مقاله «آموزش صبر به کودکان برای ارتقای سلامت معنوی آنان: راهنمای والدین» به قلم باقر غباری بناب و رویا راقبیان که به آماده سازی والدین برای آموزش صبر به عنوان فضیلت برای دانش آموزان دوره دبستان پرداخته شده است.

الف-مفهوم شناسی

۱-بردباری

بردباری در لغت یعنی حلم . تحمل . احتمال . صبر. شکیبائی.^۱ در اصطلاح نیز بردباری، بعد از علم، شریفترین کمال انسانی است، به گونه ای که علم بدون آن سودی نخواهد بخشید.^۲ کمال این صفت وقتی است که انسان با قرار گرفتن در شرایط بروز غصب، اعضا و جوارح خود را از اعمالی که در واقع پاسخ مثبت به هیجان غصب است، بازدارد.^۳

۲-تحکیم خانواده

تحکیم در لغت یعنی کسی را حاکم یا داور کردن . در فارسی به معنای استوار کردن.^۴

^۱ دهخدا، لغت نامه، ج ۱، ص ۴۷۲

^۲ نراقی، جامع السعادات، ج ۱، ص ۳۳۲

^۳ راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، ص ۲۴۳

^۴ معین، فرهنگ معین، ص ۶۸۳

خانواده گروهی از افراد است که از طریق خون، ازدواج یا فرزندخواندگی به هم پیوند خورده‌اند و کارکرد اجتماعی اصلی آنها تولید مثل است.^۱

مقصود از تحکیم خانواده، فرآگیری اصل اعتدال میان همگان، حاکمیت اخلاق و حفظ حقوق همه‌ی اعضاست. اگر هدف از برقراری زوجیت و تشکیل خانواده، به تعبیر قرآن، «به سکونت رسیدن اعضاست.»^۲

۴- والدین

والدین یا زادآوران به معنی پدر و مادر است.^۳ بنابراین در اصلاح در این تحقیق والدین به سرپرست فرزند یا فرزندان هم اطلاق می‌گردد.

ب- راه‌های تقویت صبر در والدین جهت دستیابی به تحکیم خانواده

برای اینکه بتوان اثر برداری والدین بر تحکیم خانواده را بررسی کرد ابتدا باید بدانیم از چه راه‌هایی می‌توانند والدین به برداری دست یابند تا بردار باشند و بتوانند با برداری خویش زمینه تحکیم خانواده را فراهم سازند.

۱- دست یافتن به شناخت در زمینه حوادث

والدین ابتدا باید در زمینه حوادث مرتبط به خانواده شناخت کافی داشته باشند تا بتوانند نسبت به این حوادث از خود برداری نشان دهند. خداوند در این باره از زبان حضرت خضر(ع) به حضرت موسی(ع) هشدار می‌دهد که به سبب عدم شناخت و ناآگاهی قادر به برداری در برابر افعال نخواهد بود و به سرعت نسبت به کنش‌ها واکنش عاطفی نشان خواهد داد. پس نمی‌تواند در برابر حوادث و گفتارها صبوری پیش گیرد. خداوند بیان می‌کند: «وَكَيْفَ تَصَبِّرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا»^۴ و چگونه می‌خواهی بر چیزی که از آن خبر و آگاهی نداری صبر پیشه کنی؟!

^۱ ساروخانی، جامعه شناسی خانواده، ص ۱۳۵

^۲ حسینی، تحکیم خانواده در آموزه‌های قرآنی، ص ۲۱

^۳ دهخدا، لغت نامه، ج ۱، ص ۱۳۲۴

^۴ سوره کهف، آیه ۶۸

بنابراین داشتن آگاهی در زمینه حوادث امکان تقدیر در آن و زمینه برداری را مهیا می سازد.

« تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ »^۱ خداوند همچنین آگاهی از قوانین و سنتهای الهی را زمینه ساز صبر و تحمل در سختیها و شداید دانسته و میخواهد تا نسبت به قوانین و سنتهای الهی آگاهی یابند. پس آگاهی والدین نسبت به حوادث اهمیت زیادی در ایجاد صبوری دارد. وقتی شناخت از حادث خانواده مهیا گردد، برداری در والدین زمینه تحکیم خانواده را فراهم می سازد.

۲- داشتن همت بلند و اراده قوی

از دیگر عوامل مهم ایجاد و افزایش برداری والدین همت عالی و عزم قوی و اراده استوار است. خداوند در آیاتی از قرآن اراده قوی را عامل برداری دانسته و فرموده است: « وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ »^۲ یعنی این عزم و اراده قوی بر امور است که موجب صبر و تقوی الهی میشود. طبق ایه عزم وادرانه والدین در تحکیم خانواده می تواند منجر به تقویت برداری در آنان گردد.

همچنین اگر والدین بخواهد در حوزه عمل و اراده، به عزم در کارها دست یابد، باید اصل شرح صدر و گذشت و آمرزش را مد نظر قرار دهد. از این روست که خداوند به ارتباط میان صبر و غفران در تحقق عزم و همت عالی اشاره کرده و می فرماید: « وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ »^۳ و برای کسی که صبر کند و ببخشد؛ به راستی که آن از مصادیق عزم در کارها است. پس وقتی والدین اراده و عزم قویداشته باشند در برابر مشکلات و عوامل مرتبط به خانواده بردار شده و این امر منجر به تحکیم خانواده می شود.

^۱ سوره هود، آیه ۴۹

^۲ سوره آل عمران ، آیه ۱۸۶

^۳ سوره شوری، آیه ۴۳

است در خانواده که به‌طور طبیعی روابط دوستانه وجود دارد،
عمیقاً کارساز خواهد بود.^۱

پس آیات قران برداری در برابر خطای دیگران را امری درست می‌دانند. «هنگام گذشت و بخشش، با اعتماد به نفس از خطای افراد چشم پوشی می‌کنیم، بنابراین قدرت خود کارآمدی و حس کنترل ما در موقعیت‌های ناخوشایند افزایش می‌یابد». ^۲

حضرت علی (ع) در این باب فرموده‌اند: «لا تَقْسِيرُوا أَوْلَادَكُمْ ، فَإِنَّهُمْ مَخْلُوقُونَ لِزَمَانٍ غَيْرِ زَمَانِكُمْ» ^۳ آداب و رسوم خود را به فرزندان‌تان تحمیل نکنید، زیرا آنان برای زمانی غیر از زمان شما آفریده شده‌اند

برداری در برابر خطای فرزند درواقع نوعی شخصیت قائل شدن برای فرزندان است با استفاده از این نوع رفتار که آمیخته با گذشت است هم «ارزش کار مثبت فرزندان در نظر گرفته می‌شود و بهتر جذب می‌شوند و هم خالصانه تر تلاش و تحرک خود را در خدمت اهداف و ایده‌های متعالی و تحکیم خانواده قرار می‌دهند»^۴

برداری والدین در ارتباط با فرزندان را می‌توان در نوع رفتار محبت‌آمیز و پر از بخشش و تحمل آنان دید، زیرا بهترین نوع دعوت به خیر و نیکی در تعالیم اسلامی دعوت عملی است نقش دعوت عملی در سازندگی فرد و جامعه، بسیار مهم و مؤثر است، تا آنجا که حضرت صادق(ع) می‌فرماید: «كُونُوا دُعَاءً لِلنَّاسِ بِالْخَيْرِ بِغَيْرِ الْسِنَّتِكُمْ» ^۵ با غیر زبان‌هایتان مردم را دعوت کنید.

و هنگامی که والدین عملاً در رفتارشان برداری را به فرزندان می‌آموزند و علاوه براینکه به آنان کمک می‌کنند تا به بلوغ شخصیتی رسیده و این رفتارها را در زندگی شخصی و

^۱ حسن‌زاده، عوامل تحکیم خانواده در فرهنگ اسلامی، ص ۶۱.

^۲ عزیزی، بررسی الگوهای تعاملی خودکارآمدی عمومی، ص ۱۴.

^۳ ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، ص ۱۰۲.

^۴ محدثی، آشنایی با اصول و عوامل تحکیم خانواده، ص ۴۷

^۵ کلینی، اصول کافی، ص ۷۸

اجتماعی آینده خودشان به کارگیرند، منجر به تحکیم روابط بین خود و فرزندان شده و بر همین اساس تحکیم خانواده را تضمین می کنند.

۳- بردباری در برابر عیوب فرزندان

یکی دیگر از علل تحکیم خانواده بردباری والدین در برابر عیوب فرزندان است، اگر عیوب فرزندان را والدین با بردباری بپوشانند، موجب می شود، فرزندان نسبت به عیوب خود تفکر نموده و در صدد بر طرف کردن آن برآیند و از سوی دیگر موجبات تشنج در خانواده فراهم نگردد و استحکام خانواده از دست نرود

بردباری حضرت یعقوب عليه السلام و مدارای سی ساله با خطاهای فرزندان تجلی عینی و عملی این حقیقت است که عیوب پوشی موجب جلب محبت طرف مقابل و زمینه ساز اصلاح خواهد بود.^۱

جایگاه بردباری ایشان تا آنجاست که فرزندان خدا را در رفتار پدر می بینند و در جواب پدر در آستانه مرگ، که پرسید پس از من چه چیز را می پرستید «أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءِ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبْنَيْهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لُهُ مُسْلِمُونَ»^۲ شما کی و کجا حاضر بودید هنگامی که مرگ یعقوب در رسید و به فرزندان خود گفت که شما پس از مرگ من که را می پرسید؟ گفتند: خدای تو را و خدای پدران تو ابراهیم و اسماعیل و اسحاق را که معبد یگانه است و ما مطیع فرمان اوییم. ساختار آیه می رساند که خدایی که بتواند بنده ای مانند یعقوب تربیت کند الیق پرسش است. حضرت یعقوب و حضرت یوسف(علیه السلام)، که در زندگی هدفمند عمل نموده اند، ضمن بردباری خویش قصد تربیت اعضای خانواده را داشتند.^۳

یکی از اموری که در تربیت کودکان و نوجوانان به منظور پرورش عفو و گذشت در آن ها نقشی مهم دارد خوش بینی است. تذکر والدین درباره نعمت های الهی حب الهی را که نتیجه اش خوش

^۱ پرچم و فاتحی سده ، کارکرد بخشش در تحکیم و آرامش خانواده از منظر قرآن، ۷۰

^۲ سوره البقره، آیه ۱۳۳

^۳ همان

بینی به خداست در وجود فرزند پرورش می دهد و با نزدیکی دل
ها و اصلاح روابط فرزندان، روح خوش بینی همراه با تقوایی ریشه
دار که الزمه آن عفو و گذشت است در خانواده حاکم می گردد.^۱

انبیای الهی (علیه السلام)، نه فقط خطاهای اعضای خانواده را مجوزی برای طرد کردن از خانه نمی دانند بلکه، همواره راه جبران را برای آن ها باز می گذارند و ایشان را با آغوش باز می پذیرند. پس از خطای بزرگ فرزندان یعقوب، که نه فقط موجب طرد و بدینی مطلق پدر درباره فرزندان نگشت بلکه، ایشان فرزندان را مورد حمایت خویش قرار دادند. فرزندان به سوی پدر بازگشتند و گفتند: «ای پدر، پیمانه از ما منع شد. برادرمان را با ما بفرست تا پیمانه بگیریم و ما نگهبان او خواهیم بود».^۲

بني بشر به طور کلی بدون عیب و معصوم نیست، بنابراین والدین باید به این باور باشند که داشتن عیوب در فرزندان چیزی غیر قابل انتظار نیست بلکه آنچه مهم است چگونگی برخورد والدین با مشکل است، اگر بردبازی باشد، اصلاح عیوب راحتراست چرا که بردبازی والدین در مقابل عیوب فرزندان منجر به تعقل آنان و در صدد رفع عیوب خود برخواهند آمده و این رونداوضاع خانواده را متینج نکرده و تحکیم خانواده بهتر و روابط بین اعضا مستحکم تر خواهد شد.

نتیجه گیری

یکی از راهبردهای موثر در استحکام و آرامش بخشی به افراد خانواده بردبازی است است. این ویژگی اخلاقی و ملکه نفسانی در وجود مقربان الهی تجلی و بروز دارد. از این رو والدین به عنوان عناصر کلیدی خانواده با داشتن این صفت اخلاقی می توانند تحکیم خانواده را نهادینه و منجر به استواری و گرمی این نهاد کوچک اجتماعی شوند با توجه به بررسی بردبازی والدین و تاثیر آن بر تحکیم خانواده در این تحقیق راه های تقویت صبر در والدین جهت دستیابی به تحکیم خانواده شامل: دست یابی والدین به شناخت و آگاهی درست از حوادث و مسائل خانواده، همت و ادراقت قوی در حل مشکلات و مسائل خانواده داشتن، توجه کردن با استغفار به عنوان عنصری تقویت کننده بردبازی در آنان، اعتقاد والدین به ازمایش شدن از

^۱ پرچم و فاتحی سده ، کارکرد بخشش در تحکیم و آرامش خانواده از منظر قرآن، ۷۱

^۲ همان، ص ۷۵

طريق فرزند او مشکلات آنان در پیشگاه باری تعالی، یقین داشتن که خداوند به خاطر بردبار آنان مشکل گشاست، داشتن ایمان و تقوا قوی و مهمتر از همه بصیرت و تعقل کردن در امور می باشد . با بیان راه های افزایش بردباری تاثیرات بردباری والدین در برابر برخی از مسائل منجر به کاهش تشنجه و افزایش تحکیم خانواده می گردد از جمله: بردباری والدین بر فرزندان به مثابه تحکیم خانواده، بردباری برپرخاشگری فرزندان، بردباری در برابر گذشتگی از خطای فرزندان و بردباری در برابر عیوب فرزندان، توجه والدین در بردبار بودن در عواملی که بیان شد موجبات تحکیم خانواده و رستگاری و فلاح در زندگی را میسر و نه تنها زندگی راحتی در دنیا نسبیخودشان و فرزندانشان می گردد، بلکه زمینه عاقبت بخیری در آخرت را برایشان فراهم می سازد.

منابع

*قرآن

۲. ابن ابی الحدید، فخرالدین، شرح نهج البلاغه، قم: کتابخانه آیتالله مرعشی، بیتا.
۳. پرچم، اعظم، فاتحی سده، فاطمه، کار کرد بخشش در تحکیم و آرامش خانواده از منظر قرآن، بصیرت و تربیت اسلامی، سال ۱۳، ش ۳۷، تابستان ۱۳۹۵.
۴. پسندیده، عباس ، رضایت از زندگی، قم: دارالحدیث، ۱۳۸۴
۵. حسن زاده، صالح، عوامل تحکیم خانواده در فرهنگ اسلامی، پژوهش نامه معارف قرآنی، شماره ۲۲، ۱۳۹۲
۶. حسینی، اکرم السادات، تحکیم خانواده در آموزه های قرآنی، مطالعات راهبردی زنان ، شماره ۲۶، ۱۳۸۳
۷. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، تهران: انتشارات امیر کبیر، ۱۳۸۰ .
۸. راغب اصفهانی، أبو القاسم الحسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، المحقق: صفوان عدنان الداودی، دمشق بیروت: دارالقلم، الدار الشامیة، ۱۴۱۲،
۹. ساروخانی، باقر، جامعه شناسی خانواده، تهران: سروش، ۱۳۷۹
۱۰. سرتیپی، زهرا، سهرابی، فرامرز، پسندیده، عباس، اثر بخشی آموزش صیر با تأکید بر مولفه های اسلامی بر به باشی روان شناختی زنان خانه دار، موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی، دانشگاه قرآن و حدیث قم، ۱۳۹۵

۱۱. عزیزی، شهریار، بررسی الگوهای تعاملی خودکارآمدی عمومی، پیام مدیریت، شماره ۱۳۱۸۶، ۱۴ و ۱۳.
۱۲. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ترجمه کمره‌ای، تهران: اسوه، ۱۳۷۰.
۱۳. محدثی، جواد، آشنایی با اصول و عوامل تحکیم خانواده، قم: بقیه الله، ۱۳۸۰.
۱۴. معین، محمد، فرهنگ معین، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۵.
۱۵. نراقی، مهدی بن ابی ذر، جامع السعادات، تحقیق محمد کلانتر، نجف: چاپ افست، ۱۹۶۷، م.